

Compleet boek over joden in Veendam

(Van één onzer redacteurs)

VEENDAM - Bijna vier eeuwen lang hebben er joden in de omgeving van Veendam gewoond. Een werkgroep van het Rijksarchief in Groningen en een plaatselijke werkgroep hebben de geschiedenis van die gemeenschap voor het eerst vastgelegd in een boek. Van de komst van de eerste families rond 1650 tot de massale vervolging in de Tweede Wereldoorlog. Het boek gaat niet alleen in op het historische verhaal van één van de grootste joodse gemeenschappen in de provincie. Het geeft ook een complete burgerlijke stand en gaat uitvoerig in op de geschiedenis van de joodse begraafplaats.

Het verhaal van de joodse gemeenschap gaat terug naar het midden van de zeventiende eeuw. De ontginning van de venen in het gebied oefende een grote aantrekkingskracht uit op allerlei mensen. De joden vormden daarop geen uitzondering. Op Gilderollen, zo is de onderzoeken gebleken, uit het midden van de achttiende eeuw komen eveneens joden voor. R. Hage, de schrijver van het hoofdstuk over de historie, besteedt vooral veel aandacht aan

de bestuurlijke veranderingen in de kerk en de economische veranderingen voor de joden. Zo telde de joodse gemeenschap in 1806 op een totaal van ongeveer 240 zielen 24 armen. Zij ontvingen geld van de bedeling.

Speciale aandacht wordt geschonken aan de familie Polak. Volgens Hage een familie, die opvallend snel in de loop van de negentiende eeuw tot rijkdom kwam en aanzien genoot. Hij sluit zijn hoofdstuk af met het veertigjarige bestaan van de nieuwe synagoge in 1932.

MODEVAKSCHOOL

Daarna wordt de draad opgepakt voor de herinneringen in de jaren twintig en dertig. Daarbij heeft de plaatselijke werkgroep met F. Bos, D. de Leve, M. Vleesblok en L. Vosdingh een belangrijke bijdrage geleverd. De manier waarop joden in hun onderhoud voorzien komt uitvoerig aan bod. De slagers, handelaren in lompen en manufacturiers. De komst van de eerste Veenkoloniale Modevakschool staat beschreven. Ook het beroep van parapluhandel was in Veendam - Wildervank een joodse aangelegenheid.

De werkgroep probeert ook te komen tot een reconstructie van

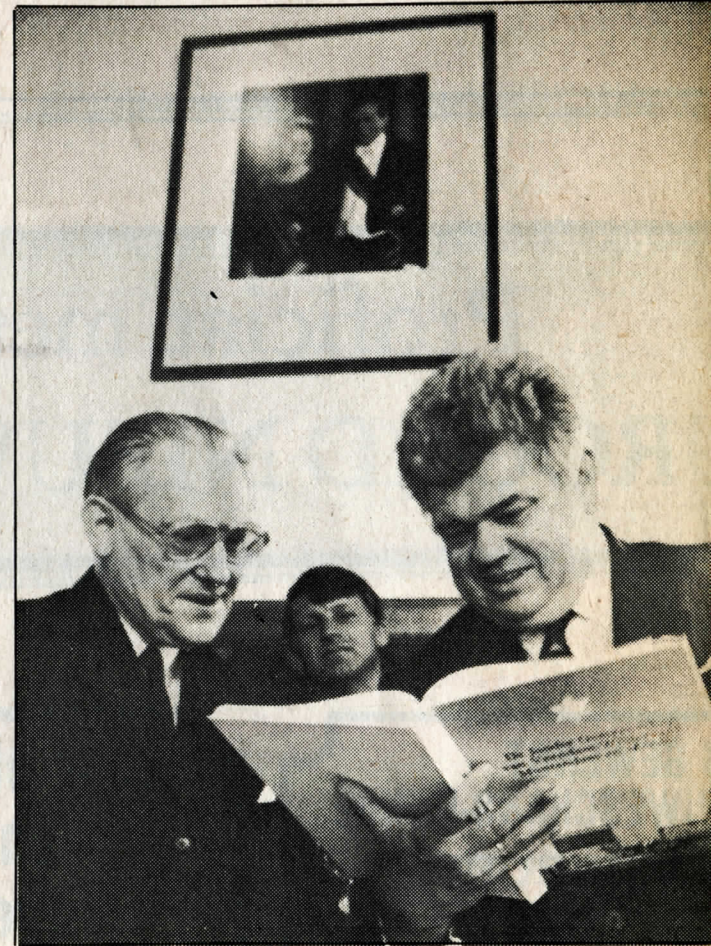
de wegvoering van 200 joden in 1942. In september en oktober van dat jaar werden vrijwel alle joodse inwoners weggevoerd. De werkgroep stelt de vraag hoe dat kon gebeuren, welke rol het verzet speelde en waarom geen schuilplaatsen werden aangeboden. Volgens de samenstellers was het verzet wel begaan met het lot van de joden. „Maar er speelde meer mee. De zaak van de joden was niet van de hoogste prioriteit van de mensen. Zij stond niet in het middelpunt van de belangstelling. Men geloofde niet dat het met de joden zo'n vaart zou lopen. Men besefte het gevaar niet". Toen waren de joden weg. Slechts een veertiental overleefde de oorlog.

BEGRAAFPLAATS

In het boek wordt uitvoerig ingegaan op de geschiedenis van de joodse begraafplaats. Voor het eerst is vast komen te staan dat de begraafplaats uit 1741 dateert. Adriaan Wildervank, kleinzoon van de stichter van Veendam, heeft nog de erfpacht overgedragen. In Veendam zijn nu nog driehonderd grafmonumenten over. Die worden ernstig aangetast door de buitenlucht. Om alle gegevens te bewaren zijn voor het boek alle stenen gefotografeerd. Het

Rijksarchief vreest dat anders het laatste restant aan ondermeer naamkundig, demografisch en religieus materiaal verloren gaat. Alle Hebreeuwse opschriften worden in het boek vertaald.

Verder zijn de samenstellers van het boek er in geslaagd een overzicht te geven van nagenoeg alle joodse families die in de loop der tijden in de vier plaatsen Veendam, Wildervank, Muntendam en Meeden hebben gewoond. Alle geboorte-, huwelijks-, overlijdens- en migratiegegevens zijn vermeld. Volgens oud-rijksarchivaris J.H. de Vey Mestdagh is het uniek een bijna volledige burgerlijke stand te hebben. Het is bedoeld voor verder demografisch onderzoek. Bij de universiteit van Haifa zou daar belangstelling voor bestaan. Dan moeten wel eerst soortgelijke gegevens van de gehele provincie bekend zijn. Met het boek over de omgeving van Veendam is het derde deel over de joodse gemeenschappen in de provincie Groningen verschenen. De Vey Mestdagh verwacht dat in de komende jaren nog boeken zullen verschijnen over de joodse gemeenschappen in Noord-West Groningen, Winschoten, Stadskanaal, Hoogezand en de Stad Groningen.

Commissaris der koning Vonhoff bekijkt het boek. Links mensteller De Vey Mestdagh.

De joodse Gemeenschap van Veendam, Wildervank, Muntendam en Meeden. Oplage:

1000 stuks. Prijs: f 43,50. Uitgever: Stichting vrienden van het Rijksarchief in Groningen.